

ÉRZÉKI CSALÓDÁSOK.

(Folytatás.)

A' benső egyéni testi vagy lelki változásokból eredő csalódások vagyis káprázatok, gyakran jó vagy rossz lelkeket is tüntetnek szem elibe. Ennek példáját nyújtja Tasso esete, melyet Manso következőleg beszél: Maga Tasso állítá, hogy nála egy jó szellem gyakran megjelenik, 's vele a' legfőbbeségből dolgokrul mulatozik. Midőn ellenvetőleg azt mondák, hogy csupán képzeletének játéka: ezt ő lehetetlennek állítá, mert, ugymond a' képzelet csak olly tárgyakkal foglalatoskodik, mik számára az emlékezetben, mint egykor tudottak vagy ismertek föntartattak; ő pedig ama' lélekkel volt gyakori beszélgetései közben olly dolgok tudomására jutott, mikről soha nem hallott nem olvasott semmit, hogy azokat emberek valaha tudták volna. Midőn egyszer vele e' tárgy fölött vitáztam: igéré hitelenségemet tapasztalás által megczáfolni, 's ama' szellemet, kivel ő beszélgetéseit tartá, szemem elibe állítani. Én elfogadám ajánlatát. Mindjárt másnap, a' kandallónál együtt ültünkben, sokáig mozdulatlanul egy ablakra függesztő szemeit, 's kérdéseimre nem felelt. Végre fölkiálta: itt jó a' kedveskedő szellem. Barátságosan közelít, velem beszélgetni. Nézze meg őt, 's látni fogja, hogy igazat beszélék. Én meresztett szemekkel néztem; azonban minden megerőtetés mellett sem láték semmit, a' napnak sugarain kívül, melyek az ablakon behatottak. 'S mig én így sükeretlen körül nézegeték, hallám, hogy Torquato egy harmadikkal komoly beszédet folytatott. Tárgya 's hangja olly rendkívüli volt, hogy nem bátorkodám félben szakasztani. Végre, mint Tasso szavaiból kivehetém, eltávozék a' szellem; 's ő hozzám fordulva kérdé: most csak nem kétkedik már többé? Most, válaszolám, még nagyobb bizonytalanságban vagyok mint előbb. Sok bámulatosat hallottam ugyan, de semmit nem láttam abbul, mit kegyed nekem mutatni ígért. — Kegyed többet látott és hallott, mint — tovább azonban nem szólt, 's egészen más tárgyra tért. — Illyesmi lehetett azon szellem is, mellyel Sokrates társalkodottnak mondatik. — Hasonló káprázatban élt egy ideig Beaumont, angol tudós. Tulajdon vallomása szerint sokszor százankint látá maga körül a' szellemeket, 's ezt mindig csak nappal, gyertya- vagy holdvilágnál; sötét éjszakán soha. Kettő, különös meg-hittje, folytonosan körülé volt; mindkettő nő-alak, mintegy három lábnyi magas, barnás arc-szinű. Ruhájok fekete, bő redőzetű, háló idomu volt, derékban fekete köténykével összeszorítva; felső ruhájok alatt pedig aranszinű szövetből való volt, mely amazon kicsillogott. Fejükön fehér főkötőske, mintegy három ujnyi széles csipkével. — Fölösleges, több illy káprázati szemléleteket fölhoznunk. Csupán figyelmeztetésül érintjük, hogy illy káprázatokból vették azután eredetüket a' regényekben 's költeményekben előforduló szellemek 's lelkek, melyek az ó romantikát annyira bélyegzik, 's jelen fölvilágosodott századunkban szinte éldelhelenné teszik.

Érintettük főnebb, hogy polgári viszonyok, rang, erkölcsiség, vallásosság 'stb. nagy befolyással vannak a' káprázatok minőségére; 's minthogy a' vallás az, mi legter-

jedettebb 's legmélyebben szívére 's lelkére hat a' keresztény embernek: innét magyarázható, hogy a' vallási káprázatok, aránylag, legszámosabbak. Az olly személyek színül szinte látni gondolják az Istent, egész dicsőségeben, az Idvezitőt, az angyalokat, mint szinte az alvilágot a' poklot, ördögeivel 's elkárhozottal egyetemben. Sok illy káprázat leírását olvashatni Hibbert, Leuret, Hirsch, Nasse 's több mások irataiban, miket azonban itt közlenünk nem lehet.

(Vége következik.)

MADÁRFÉSZKEK.

Sok ember tekint tetszéssel egy madárfészkekre, 's mért ne tenné ezt? olly nagy hasonlatosságot találnak ők a' madarak' fészkekrakása 's tulajdon lakjaik' építése közt, hogy vonzónak kell lenni előttök, e' részben a' madarakat magukkal hasonlítani.

A' madarak előtt éppen nem mindegy, hol építendik fészkeiket. Sokan közülök a' legmagosabb szirtekre 's fákra rakják azt, mások a' sziklaüregekbe és fák' odvaiba, meg mások bokrokba vagy a' sík földre, némelyek a' házakra ragasztják, mások pedig éppen úszni hagyják; némelyek vízre vagy víz fölé építik 's csak kevesen, a' hideg égöv alatt, a' föld alá — Nem így tesznek az emberek is? Fölépítik házaikat 's gunyhóikat a' legmagosb szirtekre és sík földre, vagy az előkor' épületeinek romai közé; némely vad népek fákra rakják levegői lakukat, mások bokrokba; meg mások szirtüregeket használnak e' célra vagy nagy üres fákat; némelyek egy részint vízre építnek; Chinában száz-ezren élnek évrül évre tutajokban; a' hottentota sík földön fekszik 's az égsarki lakosok vermet ásnak maguknak a' földbe.

A' madarak nem egy alakban építik fészkeiket. A' legtöbb fazék formára alkotja a' magáét, mások kemenczekint, mellynek oldalán van lyuka; mások zsákoeskakint csüregtetik azt le az ágokrol, míg mások egy hosszú folyosót csinálnak a' nyiláshoz, mellyen bemásznak. — Az emberek is különböző alakot adnak lakaiknak, szögletest vagy gömbölyüt, magost vagy alacsonyt; az ajtó alatt van mindjárt, vagy hozzá néhány lépcső vezet; némelyeknél előbb egy hosszú folyosón kell átmenni, mielőtt ajtajokhoz jutunk.

A' madarak különféle anyagot vesznek fészkeikhez: mohot, ágaeskákat, szórt, gyapjut, tollat, iszapot, leveleket, galyakat, sőt a' nagy ragadozó madarak póznákat. — 'S az emberek nem különféle anyagokbul építik e lakhelyeiket? vannak mohgunyhóik, szalmakalibáik, földi putriaik, faházaik, kőpalotáik.

Kézművesek is vannak a' madarak közt: a' fecskék az ő kőműveseik; némely-lyek belül megtapasztják iszappal fészkeiket — ezek a' szobafestők; mások, ügyes ácsokkint, nagyobbá alkotják magoknak valamely fa' üregét; némelyek lyukat ásnak a' földbe, ezek bányászok; egy madárka Ázsiában leveleket varr össze fészkeknek, tehát szabók is vannak köztök; a' legtöbb azonban a' kosárfonók' czéhébe tartozik. — Majd mindnyájan egyszersmind pontosak is a' fészkek-észítésben, csak némelyek rendetlenek, mint például a' veréb, melly nyomorult fészket férczel össze; sőt van köztök olly korhely is, melly épen nem rak fészket, hanem inkább más' madarak' fészkebe hordja tojásait; ki nem ismeri a' kukukot?

A' madár, az igaz, hamarább kész van fészke' építésével, mint az emberek; mert az egész munkával egypár nap alatt megvannak. A' fecskéknek legtöbb időre van szükségük, mert 14 napig dolgoznak.

Minden madár szájában hordja elő az építési szereket, kivévén a' ragadozókat, mellyek, karmaikban viszik. Közönségesen a' hím hord 's a' nőstény épít; ha amaz sokat hordott össze, egyet énekel ennek mulatására, míg ismét szükséges hordania. Ha pedig nem hoz eleget, a' nőstény is vele repül, hogy az építést siettese. Ha a' fészkek közel a' készséghez, nagy gyorsan forog benne mellével, hogy csak jó kerek legyen. Mikor végre egészen elkészült, majd mindennap szaporítja egy tojással, míg a' teljes szám megvan.

A' nagyokb madarak' fészkei kevesebbé vannak arra szánva, hogy meleget tartsanak, mint a' kicsinyekéi; ennek oka világos. A' költőmadár t. i. időrül időre, kénytelen elhagyni fészket, hogy eleséget keressen magának. Ez idő alatt az apró madarak' tojásai, minthogy kicsinyek, csakhamar meghűlnek 's így nem érnék meg. Minthogy azonban a' nagyobb madaraknak nagyobb tojásaik vannak, ez okbul a' hús levegőnek iránylag kevesebb külrészük van kiteve, úgy hogy a' költőmadarak darab ideig kimaradhatnak, a' nélkül hogy tojásaik meghűljenek. Itt is megtartva látjuk tehát a' természet' ama' nagy törvényét, melly szerint teremtményeitől a' szükségést nem vonja meg, de a' feleslegesben őket nem részesíti.

VÁROSINK VIRÁGOZTATÁSA.

(Folytatás.)

A' város' növekedése, mint valamely faé, leginkább attól függ, mennyire 's milly mélyen verhet gyökereket; mi a' fának a' föld, mellyben áll, az a' városra nézve a' táj, mellyel közlekedésben van; a' közlekedési utak gyökerei, ezek azonban különféle-kép hatnak növekedésére, a' mint a' szállítást könnyítik vagy nehezítik; mert minél könnyebben és olcsóbban helyre szállítatnak az élelmi és építési szerek, a' mozgó erő' eszközei 's a' gyárműködésre szükséges anyagok, 's ismét minél könnyebben és olcsóbban elszállíthatnak a' város' mű- és kézmű készítményei, annál több ember fog a' városban táplálkozni, annál jobban fognak az emberek lakni 's ruházkodni, annál bővebben el látandják magokat élelemszerekkel, annál inkább virágozandnak minden iparágak. Minél messzeterjedtebbek e' gyökerek, annál nagyobbra fognak a' fa' törzsöke 's ágai nőni, annál magosabbra emelkedend, koronája. Gyalogösvények és szomszédhelységi utak apró hajszálgyököcskék, mellyek messze nem terjednek, mellyeknek nagy száma azonban számos táplálékszert hoz elő a' legközelbi tájakból. Messzebb kiható táplálati csatornák az országutak; de ezek a' városnak igen latba eső szükségéire 's műtermékeire nézve mindig csak öt vagy tiz mértföldre terjednek, 's már illy távolságban is tetemesen korlátozák a' nagy szállítási bérek a' költsönös közlekedést. A' terméskövek csak néhány órányi vitelbért fizetnek ki; burgonya, széna, szalma és fa csak néhány mértföldnyit, míg kőszenet és gabonát kétszer háromszor, — bort, mézet, vágómarhát 'stb. négyszer ötször távolabb eső vidékekről is szállíthatni. 'S a' milly nagy a' panasz nagyobb városokban az éléhetés' módjai felől, olly bizonyos az, hogy az országutak' javítása e' táplálati csatornák' hathatóságát módfelett emeli, 's ha e' fontos igazságot jól meggondoljuk, nem lehet mély boszónkodás közt nem csudálkoznunk: miként hagyatnak országutaink olly megfoghatatlan siláy állapotban előkelő városaink' közelében is.

A' folyamok sokkal nevezeteseb gyökerei a' városi jólétnek, mint a' legjobb országutak is, látjuk ezt azon kivált külföldi városok' sokaságából és nagyságából, mellyek partaikon fekszenek, azok' sokaságával és nagyságával hasonlítva, mellyek a' folyamoktól távol vannak. A' folyamok' mélységével és szélességével rendszerint növekedni látjuk a' városok' nagyságát. Ez onnan ered, mivel a' nagy tengeri világkereskedéshez annál

közelebb esnek, mert a' szállítási könnyűség a' belföldi tájakra annál messzebb terjed 's mert a' folyamhajózásra nézve annál kedvezőbb, minél szélesbek, mélyebbek és lassab-
bak a' folyamok, 's így minél könnyebben haladhatni rajtok föl és lefelé, minél nagyobb
terheket vihetni 's minél inkább használhatni a' szelek' erejét a' szállításoknál. A' folya-
mi szállítás nehéz és olcsó fölemészteszi szereknél háromszor négyszer, sőt némely czik-
kekre, mint p. o. az épületi fák' szállítására nézve, tízszer huszszor olcsóbb, mint az or-
szágúti szállítás, 's e' szerint hasonló irányban hathatósabb a' városok' virágoztatására.

Legkedvezőbb helyzet valamely városra nézve ha tengerparton, vagy oly folyó
mellett fekszik, mely a' száraz földre messze behajózható levén, egyenesen a' tengerbe
omlik oly helyen, hol tágas kikötő alkottathatik, melybe a' tengeri hajók könnyen 's
veszély nélkül és minden évszakban beszállhatnak. Az illy város' gyökerei nem csak egy-
közlemben levő 's messzeterjedő tartományra, hanem a' legtávolabb földrészekre is kiter-
jednek. Illy helyzetű városa honunknak csak három van, t. i. Fiume, Buccari és Szeng;
de egyik sem élhet fekvésének mindazon hasznaival, mint p. o. Hamburg, hol olasz és spanyol
gyümölcsbefőzőtteket, spanyol szőlőt és gesztenyét, orosz kaviárt esznek, spanyol és
francia borokat és angol alet isznak, angol kőszemet égetnek, amerikai czakrot és ká-
vét, rist és dohányt emsztenek föl oly áron, mely nem nagyobb, mint ha mind ezen dol-
gok tiz húsz mértföldnyi távolságban a' belföldön természetnének. Így London vaját
Holsteinból, hamuzsirt, fát és lent Kanadából és Oroszországból; almát Északameriká-
ból, tojást a' hanoverai tengerpartról 'stb. kap. Némely években az irlandiak és bremiek
a' burgonyát Uj-Yorkba és Philadelphíába hordják; ezek pedig az Azorokat, Maderat, Nyu-
gatindiát és Délamerika' sok kikötőt, még a' csendes tengerbelieket is liszttel, beszózt
hallal, sonkával 'stb. látják el, 's bort, ananászt, kókuszdiót, artowot 's százféle egyéb
gyümölcsöt és holmikát hoznak vissza. Voltak esztendőik, midőn Boston Havannaht jég-
gel látta el. Azon város' némely épületei Dél Carolinából és Georgiából jött kövekkel és
fákkal vannak építve. Apró gyermekkocsik és kosarak, melyek Németország' északi ten-
gervidékain készítették, Észak- és Délamerikába gyakran szállítatnak 's a' német min-
denféle durvábbnemű gyárkészmények még inkább forognának azon földrészen, ha —
a' nagy vámfizetések nem volnának. E' vámfizetések' emelése 's szállítása — oh! mi
nagy csökkentője vagy előmozdítója a' városok' és országok' virágoztatásának! Innen kön-
nyen kivehetni, hogy a' tengeri szállításnak még a' folyambelinel is hasonlíthatlanul ol-
csóbbnak kell lennie.

(Folytatása következik.)

E L E G Y.

A' d o h á n y n e d v Angliában vérfolyás' szüntetésére hasznos szernek dicsértetik.
Egy pipa dohánynak maradéka erre tökéletesen elég.

Festett haj, általános divatban van Sokotra sziget lakosinál; 's mi több:
kedves színük — a' sárga!

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-
hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12,
Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.